

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олійник Наталія Миколаївна
кандидат технічних наук, доцент
Херсонський національний технічний університет,
Бериславське шосе, 24, Херсон, 73008, Україна
e-mail: oliynyk.nataliia@kntu.net.ua
ORCID ID: 0000-0002-1019-5708

Стаття присвячена визначенню концептуальних засад «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. У ході аналізу досліджуються різні інтерпретації тлумачення «зеленої» економіки, які є близькими за своїм змістом і не суперечать одне одному, а лише відображають точку зору різних спеціалістів на одну і ту ж проблему. Розглянуто різні напрями концепції «зеленої» економіки, визначено три її складові – економічна, соціальна, екологічна. Встановлено взаємозв'язок між концепцією сталого розвитку та «зеленої» економіки. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення концепції сталого розвитку тощо.

Протягом останніх років підходи «зеленої» економіки отримали широке використання в розвинених країнах. Однак в Україні уряд і підприємці недостатньо уваги приділяють розвитку «зеленої» економіки, а національні підприємства бачать в ній лише обмеження, а не можливість для розвитку свого бізнесу. Досліджено економічний потенціал «зеленої» економіки, вказано на доцільність збільшення «зелених» інвестицій, залучення яких дозволить Україні вийти на якісно новий рівень розвитку. Серед напрямів впровадження «зеленої» економіки в Україні виділено: раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього середовища, формування нової екологічної поведінки населення, диверсифікація джерел енергії, модернізація житлово-комунального господарства, виробництво органічної продукції.

Для забезпечення залучення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів у перспективні інноваційні проекти в межах реалізації концепції «зеленої» економіки органи державної влади й місцевого самоврядування повинні розробити узгоджений механізм стимулювання вітчизняного бізнесу для максимізації ефективності використання природних ресурсів у виробничому процесі. Зазначене може проявлятися у вигляді надання додаткових пільг при закупівлі інноваційного обладнання, що не виробляється на території країни, залученні іноземного капіталу у розвиток провідних промислових підприємств.

Ключові слова: зелена економіка, концепція «зеленої» економіки, сталий розвиток, «зелені» інвестиції, природні ресурси.

JEL Classification: Q01; Q56; Q57.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ «ЗЕЛЕННОЙ» ЭКОНОМИКИ В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Олейник Наталья Николаевна
кандидат технических наук, доцент
Херсонский национальный технический университет,
Бериславское шоссе, 24, Херсон, 73008, Украина
e-mail: oliynyk.nataliia@kntu.net.ua
ORCID ID: 0000-0002-1019-5708

Статья посвящена определению концептуальных основ «зеленой» экономики в контексте устойчивого развития. В ходе анализа исследуются различные интерпретации толкования «зеленой» экономики, которые близки по своему содержанию и не противоречат друг другу, а лишь отражают точку зрения различных специалистов на одну и ту же проблему. Рассмотрены различные направления концепции «зеленой» экономики, определены три ее составляющие – экономическая, социальная, экологическая. Установлена взаимосвязь между концепцией

устойчивого развития и «зеленой» экономики. Методологической основой исследования является диалектический метод познания, фундаментальные положения концепции устойчивого развития и т.п.

На протяжении последних лет подходы «зеленой» экономики получили широкое применение в развитых странах. Однако в Украине правительство и предприниматели недостаточно внимания уделяют развитию «зеленой» экономики, а национальные предприятия видят в ней только ограничения, а не возможность для развития своего бизнеса. Исследован экономический потенциал «зеленой» экономики, указано на целесообразность увеличения «зеленых» инвестиций, привлечение которых позволит Украине выйти на качественно новый уровень развития. Среди направлений внедрения «зеленой» экономики в Украине выделено: рациональное использование природных ресурсов, охрана окружающей среды, формирование нового экологического поведения населения, диверсификация источников энергии, модернизация жилищно-коммунального хозяйства, производство органической продукции.

Для обеспечения привлечения необходимого объема инвестиционных ресурсов в перспективные инновационные проекты в рамках реализации концепции «зеленой» экономики органы государственной власти и местного самоуправления должны разработать согласованный механизм стимулирования отечественного бизнеса для максимизации эффективности использования природных ресурсов в производственном процессе. Указанное может проявляться в виде предоставления дополнительных льгот при закупке инновационного оборудования, которое не производится на территории страны, а также путем привлечения иностранного капитала в развитие ведущих промышленных предприятий.

Ключевые слова: зеленая экономика, концепция «зеленой» экономики, устойчивое развитие, «зеленые» инвестиции, природные ресурсы.

JEL Classification: Q01; Q56; Q57.

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF “GREEN” ECONOMY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Nataliia Oliinyk

PhD (Technology), Associate Professor

Kherson National Technical University,

24, Berislav Highway, Kherson, 73008, Ukraine

e-mail: oliinyk.nataliya@kntu.net.ua

ORCID ID: 0000-0002-1019-5708

The article focuses on defining the conceptual foundations of the “green” economy in the context of sustainable development. It analyzes various interpretations of the “green” economy, which are similar in content and do not contradict each other, but only reflect the point of view of various experts on the same problem. Different areas of the concept of “green” economics are considered and its three components defined – economic, social, and environmental. The relation between the conception of sustainable development and “green” economy is established. The dialectical method of cognition, the fundamental aspects of the concept of sustainable development have become the methodological basis of the study.

In recent years, the “green” economy approaches have been widespread in developed countries. However, in Ukraine, the government and entrepreneurs do not pay enough attention to the development of the “green” economy, and national companies consider it as a restriction for their interests rather than an opportunity for the development of their businesses. The economic potential of the “green” economy indicated the necessity to increase “green” investment, involvement which will allow Ukraine to reach a new level of development. Among the directions of the “green” economy in Ukraine highlighted the rational use of natural resources, environmental protection, the formation of a new environmental behavior of the population, diversification of energy sources, modernization of housing and communal services, production of organic products.

Public authorities and local governments should develop a coordinated mechanism to stimulate domestic business to maximize the efficient use of natural resources in the production process. This should be done to stimulate the attraction of the necessary amount of investment resources within the framework of the implementation of the concept of a “green” economy. This can be manifested in the form of providing additional privileges for the purchase of innovative equipment that is not produced in the country, the attraction of foreign capital to the development of leading industrial enterprises.

Keywords: “Green” Economy, the Concept of “Green” Economics, Sustainable Development,

“Green” Investments, Natural Resources.

JEL Classification: Q01; Q56; Q57.

Вступ. Актуальність проблематики пов'язана з тим, що у світі наростаючих глобальних проблем, таких як зміна клімату, збільшення чисельності населення, забруднення довкілля, неефективне використання та виснаження наявних природних ресурсів, висока ресурсомісткість економіки тощо, для забезпечення подальшого розвитку людства життєво важливим є перехід на світовому рівні до технологій та методів, які є менш екологічно шкідливими та спрямовані на ресурсозбереження. Кожен суб'єкт господарювання (підприємство, організація, установа) зобов'язаний чітко представляти на перспективу потребу у фінансових, сировинних, трудових, інтелектуальних ресурсах, виробничих потужностях, джерелах їх отримання, а також уміти ефективно використовувати наявні виробничі й природні ресурси у процесі роботи свого господарства та адекватно й оперативно реагувати на динамічні зміни, які відбуваються в оточуючому бізнес-середовищі, з одночасною мінімізацією ризиків для навколишнього природного середовища. І в цьому може допомогти впровадження та реалізація концепції «зеленої економіки».

На сьогодні Україна опинилася перед складним вибором: або продовжувати шлях виснаження наявних природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, або обрати новий вектор розвитку, що буде задовольняти сьогоденні потреби, мінімізувати екологічні екстерналиї та враховувати сучасні екологічні вимоги світової спільноти.

Поширення «зелених» ідей та впровадження моделі «зеленої» економіки спричинило «бум» наукових та прикладних публікацій, але в них науковці й досі не сформулювали єдиного погляду на зміст тлумачення «зеленої» економіки. Сказане зумовлює необхідність розвитку наукових засад дослідження концептуальних підходів щодо впровадження моделі «зеленої» економіки у контексті сталого розвитку.

Метою роботи є обґрунтування необхідності впровадження концепції «зеленої економіки» для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Для досягнення визначеної мети в роботі передбачено вирішення завдань теоретичного, методичного та практичного характеру, зокрема:

- дослідити категоріально-понятійний базис «зеленої економіки»;
- розглянути різні напрями концепції «зеленої» економіки, визначити її складові;
- встановити взаємозв'язок між кон-

цепцією сталого розвитку та «зеленої» економіки;

- дослідити практичні аспекти розвитку «зеленої» економіки у розрізі міжнародного та національного контексту;

- визначити напрями впровадження «зеленої» економіки в Україні.

Об'єктом дослідження є проблематика впровадження моделі «зеленої» економіки в контексті забезпечення сталого розвитку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи концепції «зеленої» економіки.

Огляд літератури. Теоретичні й практичні аспекти формування і впровадження моделі «зеленої економіки» досліджували наступні вітчизняні та закордонні науковці: Н. В. Бобровська (2018), А. О. Гура та Т. Г. Гуцан (2017), Я. П. Квач, К. В. Фірсова та О. Г. Борисов (2015), С. М. Макаренко і С. А. Рибачок (2019), І. О. Солошич та В. В. Підліснюк (2013), О. С. Чмир та Н. П. Захаркевич (2013), Р. Ванічкова (2020), О. Чигрин, Ю. Білан та О. Квілінський (2020), М. Холотова, А. Надьова та Т. Холота (2020), О. Г. Сокіл, Д. Звездов, В. М. Жук, С. О. Кучеркова та А. А. Сахно (2020), М. Пакурар, М. А. Хан, А. Бенедек, Ю. Олах (2020), С. Шуссер, Г. Бостедт (2019) та ін.

Зокрема, дослідження Н. В. Бобровської присвячені питанням розвитку екологічної свідомості суспільства, науково-практичного відображення зв'язку суспільства з теперішнім і майбутнім навколишнім середовищем, розуміння необхідності гармонізації взаємовідносин між суспільством і природою (Бобровська, 2018).

А. О. Гура та Т. Г. Гуцан у своїх наукових працях дослідили сутність «зеленої» економіки, проаналізували чинники, що впливають на її розвиток, та визначили перспективи переходу до «зеленої» економіки в Україні (Гура & Гуцан, 2017).

О. С. Чмир та Н. П. Захаркевич у своїх дослідженнях визначили сутність концепції «зеленої» економіки, систематизували її цілі та визначили базові принципи (Чмир & Захаркевич, 2013).

Вітчизняні науковці Я. П. Квач, К. В. Фірсова та О. Г. Борисов у своїй роботі досліджували проблеми при переході суспільства до пріоритетного інноваційного напрямку «зелена» економіка, проаналізували її концепцію, як важливу складову соціально-економічного розвитку держави, виявили її значення для національної економіки (Квач, Фірсова, & Борисов, 2015).

І. О. Солошич та В. В. Підліснюк розглядають напрями розвитку «зеленої» економіки

в Україні як фактору забезпечення переходу до сталого розвитку країни (Солошич & Підліснюк, 2013).

Чеським науковцем Р. Ванічковою проаналізовано ефективність «зелених» інвестицій та встановлено, що Європейські кліматичні фонди спрямовують свої інвестиції виключно у проекти, які сприяють підвищенню рівня енергозбереження та покращенню якості атмосферного повітря (Vanickova, 2020).

Науковий колектив, до складу якого увійшли вчені України та Великобританії (О. Чигрин, Ю. Білан та О. Квілінський), на основі даних п'яти країн (України, Польщі, Румунії, Словенії, Чехії) дослідили оцінки стейкхолдерами ефектів «зеленої» конкурентоспроможності та встановили, що процеси екологізації комунікацій із зацікавленими сторонами стають ширшими і залучають більше учасників (Chygryn, Bilan, & Kwilinski, 2020).

Словацькі вчені М. Холотова, А. Надьова та Т. Холота дослідили вплив екологічної відповідальності на зміну поведінки споживачів на прикладі ринку Словаччини (Holotová, Nagyová, & Holota, 2020).

Шведські вчені С. Шуссер і Г. Бостедт зазначають, що моделі споживання та поведінка домашніх господарств мають величезний вплив на природні ресурси й якість навколишнього середовища (Schusser & Bostedt, 2019).

Видатні вчені-економісти О. Г. Сокіл (Україна), Д. Звездов (Німеччина), В. М. Жук, С. О. Кучеркова та А. А. Сахно (Україна) дослідили взаємозв'язок між екологічними витратами й доданою вартістю фірми для підприємств України та Німеччини з метою забезпечення сталого розвитку регіону, промисловості, країни (Sokil, Zvezdov, Zhuk, Kucherikova, & Sakhno, 2020).

Дослідження М. Пакурара (Угорщина), М. А. Хана (Пакистан), А. Бенедек (Угорщина) та Ю. Олах (Південна Африка) присвячені вивченню взаємозв'язку між екологічними методами, співпрацею та інноваціями в ефективності ланцюжків постачань (Pakurár, Khan, Benedek, & Oláh, 2020).

В своїх дослідженнях С. М. Макаренко і С. А. Рибачок зазначають, що розроблення органами державної влади й місцевого самоврядування узгодженого механізму стимулювання вітчизняного бізнесу в межах реалізації національної концепції «зеленої» економіки дозволить не лише оптимізувати собівартість виготовленої продукції, а й знизити ризики для навколишнього середовища і посилити рівень економічної безпеки країни та регіону зокрема (Макаренко, Олійник, & Рибачок, 2019).

Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід визнати недостатню увагу

до проблем трансформування «зеленої» економіки в соціально-орієнтовану систему національної економіки України.

Методологія дослідження. Методологічною основою роботи є система загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, які дозволяють системно вирішувати проблемні завдання з обраного напрямку дослідження.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи наукового дослідження: діалектичний метод пізнання – для постановки проблеми дослідження, вивчення та деталізації об'єкта дослідження; абстрактно-логічний підхід – для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування на їх основі висновків; економіко-статистичний метод – для виявлення основних тенденцій розвитку «зеленої» економіки у розрізі міжнародного та національного контексту; графоаналітичний метод – для надання наочності матеріалу та схематичності зображення низки теоретичних та практичних положень роботи.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні положення концепції сталого розвитку; основні положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених у межах досліджуваного проблемного поля; матеріали Державної служби статистики України; офіційні звіти та аналітичні публікації провідних міжнародних економічних організацій; матеріали вітчизняних і міжнародних конференцій; результати власних наукових та емпіричних досліджень автора.

Основні результати. Термін «зелена економіка» уперше було використано в 1989 р. у звіті для Уряду Великобританії в рамках консультацій щодо забезпечення сталого розвитку і його вимірювання «Концепція зеленої економіки», написаного групою економістів-екологів, до складу якої увійшли: Д. Піарс, А. Маркандія та Є. Барбієр (Pearce, Markandya, & Barbier, 1989).

Спочатку термін «зелена економіка» використовувався для позначення різних економічних явищ і мав безліч нечітких інтерпретацій, причому іноді суперечливих. На думку Н. А. Вукович, в майбутньому і надалі прогнозується тільки зростання наукових публікацій з питань «зеленої» економіки (Вукович, 2018). Помітний тренд на більш активне використання терміну «зелена економіка» в технологічній площині: з'явилися нові напрямки в прикладній науці, такі як: «зелений» бізнес, «зелена» промисловість, «зелене» будівництво, «зелена» хімія тощо.

Якщо розглядати хронологію розвитку концепції «зеленої» економіки з погляду суспільної парадигми, то необхідно, насамперед, констатувати той факт, що вона є логічним продовженням концепції сталого соціально-

економічного розвитку, яку представники урядів із 179 країн світу, у тому числі й України, в 1992 році в Ріо-де-Жанейро визначили як ключову стратегію існування людства на XXI сторіччя. Щоб розвиток був сталим, варто зважати не тільки на економічні, а й на соціальні, екологічні й культурологічні чинники в довгостроковій перспективі. При цьому концепція «зеленої» економіки не заміщує собою концепцію сталого соціально-економічного

розвитку, однак досягнення стійкості значною мірою визначаються правильністю розвитку економіки.

До теперішнього часу загальноприйнятого та ємного визначення терміну «зелена економіка», з яким би погодилася більша частина в світовому науковому співтоваристві, не існує. Для уточнення категоріально-понятійного базису «зеленої» економіки в табл. 1 ознайомимося з різними поглядами науковців на сутність цього поняття.

Таблиця 1

Аналіз тлумачень та сутність «зеленої» економіки
The analysis of the interpretation and the essence of “green” economy

Автор визначення або джерело	Категоріально-понятійний базис «зеленої» економіки згідно з науковим визначенням
Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП)	«Зелена» економіка – це економіка, що призводить до підвищення добробуту людей та зміцнення соціальної справедливості за одночасного істотного зниження ризиків для довкілля і дефіциту екологічних ресурсів (ЮНЕП, 2011, с. 2)
Датська Організація з поновлюваних джерел енергії	«Зелена» економіка представляє собою процес трансформації, який нівелює диспропорції й дисфункції сучасної економіки, та результатом якого є добробут людства і справедливий доступ до природних ресурсів кожного члена суспільства в умовах екологічної й економічної цілісності (Danish Organisation for Renewable Energy, n.d.)
Гарлицька Д.А.	«Зелена» економіка – економіка, яка підвищує добробут населення та забезпечує соціальну справедливість, а також мінімізує екологічні екстерналії (Гарлицька, 2017, с. 16)
Гура А. О., Гуцан Т. Г.	«Зелена» економіка – економіка з низькими викидами вуглецевих сполук, ефективним використанням природних ресурсів, яка задовольняє по максимуму інтереси всього суспільства (Гура & Гуцан, 2017, с. 44)
Квач Я. П., Фірсова К. В., Борісов О. Г.	«Зелена» економіка – економіка, яка підвищує добробут людей та забезпечує соціальну справедливість, а також істотно знижує ризики для довкілля (Квач, Фірсова, & Борісов, 2015, с. 52-53)
Чмир О. С., Захаркевич Н. П.	Під «зеленою» економікою розуміють систему відносин, які охоплюють виробництво, розподіл, обмін і споживання, що будуються на засадах еколого-орієнтованої діяльності, підтримують збереження і відновлення оточуючого природного середовища та забезпечують мінімальний негативний вплив на нього за рахунок розвитку «зелених» секторів економіки й скорочення «коричневих», створення «зелених» робочих місць і виробництва «зелених» товарів та послуг (Чмир & Захаркевич, 2013, с. 56)
Кучеров О. В., Шибилева О. В.	Під «зеленою» економікою розуміють розроблення, виробництво й експлуатацію технологій і обладнання для контролю з метою зменшення викидів забруднювальних речовин та парникових газів, для моніторингу й прогнозування кліматичних змін, а також впровадження енерго- й ресурсозберігаючих технологій і відновлюваної енергетики (Кучеров & Шибилева, 2014, с. 561)
Патон Б. Є. та ін.	«Зелена» економіка інтегрує в собі екологію людини та простору в одне системне ціле за допомогою економічних, у т.ч. ефективних ринкових механізмів, вирішуючи відповідне перспективне завдання сталого розвитку (Патон, 2012, с. 43)

Отже, «зелена» економіка є новою формою діяльності в економічній сфері, що набуває дедалі більше актуальності та розвивається швидкими темпами. На думку А. І. Боярчук та Д. В. Чабанова, цей вид підприємницької діяльності передбачає застосування «зелених» технологій та формування екологічної свідомості споживачів і виробників, що є головною відмінністю цього виду бізнесу від інших комерційних видів діяльності (Боярчук & Чабанов, 2019, с. 22).

Концепція «зеленої» економіки з'явилася в результаті об'єднання трьох її основних складових: економічного зростання, екологічної безпеки та соціального розвитку (рис. 1).

Як видно з рис. 1, «зелена» економіка прагне поєднати у собі економічний успіх та економічне зростання (економічна складова), екологічну безпеку, захист та збереження навколишнього природного середовища (екологічна складова) та справедливе ставлення до працівників (соціальна складова).

Рис. 1. «Зелена» економіка в рамках реалізації сталого розвитку

Fig. 1. "Green" economy within framework of implementation of sustainable development

Джерело: побудовано автором за (Гура & Гуцан, 2017; Прушківська & Шевченко, 2013)

В табл. 2 порівнюємо концепції «зеленої» економіки та сталого розвитку на основі економічної, екологічної та соціальної складових цих концепцій.

Отже, концепція «зеленої» економіки не підміняє собою концепцію сталого розвитку. Концепція «зеленої» економіки спрямована на сприяння раціонального використання при-

родних ресурсів і зменшення негативного антропогенного впливу діяльності суб'єктів господарювання на навколишнє природне середовище. Кінцева мета впровадження концепції «зеленої» економіки – забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Таблиця 2

Взаємозв'язок між концепцією сталого розвитку та «зеленої» економіки
The relation between the conception of sustainable development and "green" economy

Складові концепції	Концепція	
	«зеленої» економіки	сталого розвитку
Економічна	Забезпечує економічний успіх та економічне зростання, збільшення доходів та зайнятості населення, залучення інвестицій (як державних, так і приватних), створення нової економічної діяльності	Наголошує на обмеженні зростання виробництва та споживання у економічно розвинених країнах; підтримка сталого масштабу економіки; зменшення інвестицій у гаузі, які експлуатують природу
Екологічна	Орієнтується на захист та збереження навколишнього середовища шляхом скорочення екологічних ризиків, викидів вуглекислого газу в атмосферу та іншого забруднення природного середовища; вимагає від усіх членів суспільства екологічної свідомості та відповідальності	Забезпечує стабільність біологічних систем шляхом мінімізації кількості відходів та використання вторинної сировини, за рахунок будівництва очисних споруд, заводів із переробки побутового та промислового сміття тощо
Соціальна	Передбачає підвищення добробуту населення, зростання рівня якості життя, соціальний розвиток членів суспільства, скорочення соціальної нерівності та, відповідно, досягнення соціальної справедливості	Передбачає гідну працю з акцентом на справедливий дохід, безпеку на робочому місці та соціальний захист окремих осіб та сімей; зменшення нерівності в доходах, багатстві та економічному впливі; досягнення гідного рівня життя та благополуччя

Джерело: уточнено автором за (Прушківська & Шевченко, 2013; Квач, Фірсова, & Борисов, 2015)

Досягнення країн у сфері розвитку «зеленої» економіки, тобто у сфері управління природними ресурсами та їх раціонального використання, визначають за рівнем індексу екологічної ефективності.

Місце України у рейтингу екологічної ефективності протягом періоду 2016-

2020 рр. наведено в табл. 3.

Індекс екологічної ефективності (EPI) у 2020 р. розраховувався на основі 32 показників ефективності в 11 категоріях проблем, які відображають різні аспекти стану навколишнього природного середовища і життє-

здатності його екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, протидію зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності та ступінь її навантаження на навколишнє середовище, а

також ефективність державної політики в області екології, що дозволяє оцінити стан навколишнього середовища і життєздатність екосистем 180 країн світу.

Таблиця 3

Індекс екологічної ефективності (2016-2020 рр.)
The Environmental Performance Index (2016-2020)

Країни	2016 р.		2018 р.		2020 р.	
	Індекс екологічної ефективності	Місце в рейтингу	Індекс екологічної ефективності	Місце в рейтингу	Індекс екологічної ефективності	Місце в рейтингу
Данія	89,21	4	81,60	3	82,5	1
Люксембург	86,58	20	79,12	7	82,3	2
Швейцарія	86,93	16	87,42	1	81,5	3
Об'єднане Королівство	87,38	12	79,89	6	81,3	4
Франція	88,20	10	83,95	2	80,0	5
Австрія	86,64	18	78,97	8	79,6	6
Фінляндія	90,68	1	78,64	10	78,9	7
Швеція	90,43	3	80,51	5	78,7	8
Норвегія	86,90	17	77,49	14	77,7	9
Німеччина	84,26	30	78,37	13	77,2	10
Ісландія	90,51	2	78,57	11	72,3	17
Словенія	88,98	5	67,57	34	72,0	18
Чехія	84,67	27	67,68	33	71,0	20
Мальта	88,48	9	80,90	4	70,7	23
Румунія	83,24	34	64,78	45	64,7	32
Угорщина	84,60	28	65,01	43	63,7	33
Литва	85,49	23	69,33	29	62,9	35
Польща	81,26	38	64,11	50	60,9	37
Болгарія	83,40	33	67,85	30	57,0	41
Білорусь	82,30	35	64,98	44	53,0	49
Росія	83,52	32	63,79	52	50,5	58
Україна	79,69	44	52,87	109	49,5	60
Молдова	76,69	55	51,97	112	44,4	87
Туреччина	67,68	99	52,96	108	42,6	99

Джерело: складено автором за даними (EPI, n.d.)

Якщо у 2018 р. лідером за рівнем екологічної ефективності визнано Швейцарію, а у першу п'ятірку лідерів також увійшли Франція, Данія, Мальта та Швеція, то у 2020 р. лідером за рівнем екологічної ефективності є Данія, а у першу п'ятірку лідерів також увійшли Люксембург, Швейцарія, Об'єднане Королівство та Франція.

Україна в рейтингу екологічної ефективності в 2016 р. посіла 44 місце, в 2018 р. – 109 місце, а в 2020 р. – 60 місце серед 180 країн світу, тобто в Україні уряд і підприємці недостатньо уваги приділяють розвитку «зеленої» економіки. Національні підприємства вбачають в «зеленій» економіці лише обмеження, а не можливість для розвитку свого бізнесу.

Дбайливе ставлення до лісових, водних ресурсів, родючості ґрунту, якісного стану атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу має бути в основі гармонійної взаємодії з природою, розвитку «зеленої» економіки в кожній країні. Погоджуюся з думкою Н. В. Герасимчик та М. Н. Панчик про те, що міжнародне співробітництво в зниженні екологічного навантаження на природне середо-

вище є дуже важливим (Герасимчик & Панчик, 2018).

Щоб гарантувати економічний розвиток країни і створення робочих місць А. Джорджсон та М. Маслін пропонують розробити економічну, екологічну та освітню політику для підтримки «зеленої» економіки в контексті глобального розвитку (Georgeson & Maslin, 2019).

Серед напрямів впровадження «зеленої» економіки в країні можна виділити раціональне використання природних ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, формування нової екологічної поведінки населення, диверсифікацію джерел енергії, модернізацію житлово-комунального господарства, виробництво органічної продукції тощо.

Важливим напрямом впровадження концепції «зеленої» економіки є раціональне використання природних ресурсів. Покращити екологічну ситуацію в країні, забезпечити раціональне використання природних ресурсів, прискорити екологізацію виробництва можливо шляхом збільшення «зелених» інвестицій, залучення яких дозволить Україні вийти на якісно новий рівень розвитку.

Для забезпечення залучення необхідного обсягу «зелених» інвестицій у перспективні інноваційні проекти в межах реалізації концепції «зеленої» економіки органи державної влади та місцевого самоврядування повинні розробити узгоджений механізм стимулювання вітчизняного бізнесу для максимізації ефективності використання природно-ресурсного потенціалу у виробничому процесі. В раніше проведених дослідженнях (Макаренко, Олійник, & Рибачок, 2019) зазначалось, що стимулювання збільшення обсягу «зелених» інвестицій може проявлятися у вигляді надання додаткових пільг при закупівлі інноваційного обладнання, що не виробляється на території країни, а також залученні іноземного капіталу у розвиток провідних промислових підприємств у рамках реалізації

концепції «зеленої» економіки.

Впровадження на промислових підприємствах маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів – тренд у всьому світі та виробнича необхідність останніх років. Основними показниками, які характеризують інноваційну активність промислових підприємств з позиції «зеленої» економіки та екологічного менеджменту, є кількість впроваджених у виробництво маловідходних і ресурсозберігаючих технологічних процесів, а також їх питома вага. Тому для того, щоб дослідити економічний потенціал «зеленої» економіки України, перш за все, доцільно проаналізувати динаміку кількості впроваджених у виробництво нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів (рис. 2).

Рис. 2. Кількість нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів, впроваджених у виробництво на промислових підприємствах України

Fig. 2. Number of new or significantly improved low-waste, resource-saving technological processes introduced into production of industrial enterprises in Ukraine

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, n.d.)

Як видно з рис. 2, протягом 2010-2019 рр. частка впроваджених у виробництво на промислових підприємствах України нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів суттєво не змінювалась: варіювала від 20,6 % у 2011 р. до 46,3 % у 2018 р.

Перспективним напрямом впровадження концепції «зеленої» економіки також є виробництво органічної продукції. Екологічно чисту продукцію можна отримувати і в наших умовах господарювання, якщо не нехтувати досвідом роботи багатьох поколінь аграріїв – як вітчизняних, так і зарубіжних (Макаренко, Олійник, & Шарапа, 2011). Виробництво екологічно чистої продукції може стати своєрідною візитною карткою економіки

України, яка дозволить покращити імідж вітчизняної продукції на світовому ринку, збільшить обсяги залучення інвестицій у розвиток аграрного сектору і суміжних із ним галузей, що неодмінно позитивно позначиться на соціально-економічному й культурному розвитку нашої країни. Однією із ефективних бізнес-стратегій майбутнього є створення виробничого процесу, який забезпечив би повний цикл виробництва органічної продукції: виробництво, переробку та доставку готової продукції кінцевому споживачеві (у роздрібну мережу).

Проте формуванню національного ринку органічної продукції перешкоджає недостатня популярність ідеї екологічно-чистої продукції через високу ціну для населення. Споживачами екологічно-чистої продукції на

вітчизняному ринку є переважно люди із середнім і високим рівнем доходу, а вихід українських виробників на світовий ринок органічної продукції ускладнений через невідповідність вітчизняного товару міжнародним нормам і стандартам, а також складністю процесу сертифікації.

Висновки. Проведенні дослідження щодо визначення концептуальних засад «зеленої» економіки в контексті сталого соціально-економічного розвитку свідчать, що «зелена» економіка визначає собі за мету балансування нестабільних еколого-соціо-економічних систем з метою виживання людської цивілізації. «Зелена» економіка є пріоритетним і стабілізуючим елементом для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Для уточненого визначення терміну «зелена економіка» необхідно синтезувати загально-економічний, галузевий, технологічний і цивілізаційний підходи, в результаті чого можна визначити «зелену» економіку як економіку сталого соціально-економічного розвитку з домінуванням екологічно чистих галузей, які використовують альтернативну енергетику і маловідходні, ресурсозберігаючі технології. «Зелена» економіка прагне поєднати у собі економічний успіх та економічне

зростання (економічну складову), екологічну безпеку, захист та збереження навколишнього природного середовища (екологічну складову) та справедливе ставлення до працівників (соціально складову).

Концепція «зеленої» економіки не заміщує собою концепцію сталого соціально-економічного розвитку, однак досягнення сталого соціально-економічного розвитку значною мірою визначаються екологізацією економіки. Лише усвідомивши, що впровадження концепції «зеленої» економіки – це «основа», на якій тримається майбутнє держави, можна дійсно реалізувати позитивне розв'язання злободенних, найгостріших еколого-економічних проблем суспільства для забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку.

Отже, ефективною бізнес-стратегією майбутнього є розвиток та впровадження концепції «зеленої» економіки, завдяки чому підприємства будуть не тільки публічно демонструвати свою екологічну відповідальність, скорочуючи обсяги спожитих ресурсів і зменшуючи забруднення довкілля, але й отримують практичний зиск, такий як: зниження витрат на виробництво продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства та покращення його іміджу у стосунках із стейкхолдерами.

Література

1. Бобровська Н. В. Формування екологічної свідомості суспільства. *Екологічні та соціально-економічні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : зб. тез V-ї всеукр. Інтернет-конф., 9-11 трав. 2018 р. Миколаїв, 2018. С. 18–21.
2. Гура А. О., Гуцан Т. Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди «Економіка»*. 2017. Вип. 17. С. 42–52.
3. Квач Я. П., Фірсова К. В., Борисов О. Г. «Зелена економіка»: можливості для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 52–56.
4. Макаренко С. М., Олійник Н. М., Рибачок С. А. Удосконалення державної інвестиційної політики як основи впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах. *Економічні інновації: зб. наук. праць*. 2019. Т. 21. Вип. 3 (72). С. 62–70.
5. Солошич І. О., Підліснюк В. В. «Зелена економіка» в контексті забезпечення переходу України до сталого розвитку. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nd_2013_6_1.pdf (дата звернення: 30.11.2020).
6. Чмир О. С., Захаркевич Н. П. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 54–62.
7. Vanickova R. Innovation Corporate Energy Management: Efficiency of Green Investment. *Marketing and Management of Innovations*. 2020. № 2. P. 56–67. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.2-04>.
8. Chygryn O., Bilan Y., Kwilinski A. Stakeholders of Green Competitiveness: Innovative Approaches for Creating Communicative System. *Marketing and Management of Innovations*. 2020. № 3. P. 358–370. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.3-26>.
9. Holotová M., Nagyová L., Holota T. The impact of environmental responsibility on changing consumer behaviour – sustainable market in Slovakia. *Economics and Sociology*. 2020. Vol. 13. № 3. P. 84–96. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2020/13-3/6>.
10. Sokil O., Zvezdov D., Zhuk V., Kucherikova S., Sakhno L. Social and environmental costs: the impact of accounting and analytical support on enterprises' sustainable development in Germany and Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2020. № 181(1-2). P. 124–136. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V181-11>.
11. Pakurár M., Khan M.A., Benedek A., Oláh J. The impact of green practices, cooperation and innovation on the performance of supply chains using statistical method of meta-analysis. *Journal of International Studies*. 2020. Vol. 13. № 3. P. 111–128. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2020/13-3/8>.
12. Schusser S., Bostedt G. Green behavioral (in) consistencies: are pro-environmental behaviors in different domains substitutes or complements? *Environmental Economics*. 2019. Vol.10. Issue 1. P. 23–47. DOI: [https://doi.org/10.21511/ee.10\(1\).2019.03](https://doi.org/10.21511/ee.10(1).2019.03).
13. Pearce D., Markandya A., Barbier B. E. Blueprint for a green economy. London : Earthscan, 1989. 192 p.
14. Вукович Н. А. «Зеленая» экономика: определение и современная эколого-экономическая модель. *Вестник УрФУ. Серия экономика и управление*. 2018. Т. 17. № 1. С. 128–145. DOI: <https://doi.org/10.15826/vestnik.2018.17.1.006>.
15. Навстречу «зелёной» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности. Полный отчет. *Программа ООН по окружающей среде (ЮНЕП)*, 2011. 739 с.
16. Danish Organisation for Renewable Energy : веб-сайт. URL: <https://wiser.directory/organization/danish-organisation-for-renewable-energy-ove/> (дата звернення: 30.11.2020).
17. Гарлицька Д. А. Побудова зеленої економіки – основна складова європейської інтеграції України. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2017. Т. 27. № 2. С. 15–19. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2017.02.015>.

18. Кучеров А. В., Шибилева О. В. Концепция «зеленой» экономики: основные положения и перспективы развития. *Молодой ученый*. 2014. №. 4. С. 561–563.
19. Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. Б. Є. Патона ; НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». К., 2012. 72 с.
20. Боярчук А. І., Чабанов Д. В. Концептуальні засади управління «зеленим» бізнесом із урахуванням досвіду міжнародного фінансового менеджменту. *Економічні інновації: зб. наук. праць*. 2019. Т. 21. Вип. 3 (72). С. 18–25. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3\(72\).18-25](https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3(72).18-25).
21. Прушківська Е. В., Шевченко Ю. О. Розвиток «зеленої економіки»: національний аспект. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 186–191.
22. EPI : веб-сайт. URL: <https://epi.yale.edu/> (дата звернення: 30.11.2020).
23. Герасимчик Н. В., Панчик М. Н. Отношения «принципал-агент» в государственно-частном партнерстве. *Актуальные вопросы экономической науки в XXI веке : материалы VII междунар. науч. конф. – чтений, посвящённых памяти известного белорусского и российского учёного-экономиста М. В. Научителя*, 18 окт. 2018 г. Гомель, 2018. С. 27–30.
24. Georgeson L., Maslin M. Estimating the scale of the US green economy within the global context. *Palgrave Communications*. 2019. № 5 : 121. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0329-3>.
25. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.10.2020).
26. Макаренко С. М., Олійник Н. М., Шарапа І. В. Виробництво екологічно чистої продукції як основа визначення оптимальної стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіону. *Економічні інновації*. 2011. Вип. 44. С. 156–160.

References

1. Bobrovska, N. V. (2018). Formation of ecological consciousness of society. *Ecological and socio-economic aspects of economic development in the context of European integration*. Mykolaiv, 18-21. (in Ukrainian)
2. Gura, A. O., & Gutsan, T. G. (2017). Green economy: essence, factors and prospects of development in Ukraine. *Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Fring pans "Economy"*, 17, 42-52. (in Ukrainian)
3. Kvach, J. P., Firsova, K. V., & Borisov, O. G. (2015). "Green Economy": possibilities for Ukraine. *Global and national problems of economics*, 6, 52-56. (in Ukrainian)
4. Makarenko, S. M., Oliinyk, N. M., & Rybachok, S. A. (2019). Improvement of state investment policy as the basis of implementation of innovative technologies on domestic enterprises. *Economic innovations*, 21, 3 (72), 62-70. doi: [https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3\(72\).62-70](https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3(72).62-70). (in Ukrainian)
5. Soloshich, I., & Pidlisnyuk, V. (2013). "Green economy" within framework of implementation of sustainable development in Ukraine. *Scientific reports of National University of life and environmental Sciences of Ukraine*, 6. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nd_2013_6_1.pdf. (in Ukrainian)
6. Chmyr, O. S., & Zakharevych, N. P. (2013). "Green" Economy: Essence, Aims and Basic Principles. *Economic Herald of the Donbas*, 3 (33), 54-62. (in Ukrainian)
7. Vanickova, R. (2020). Innovation Corporate Energy Management: Efficiency of Green Investment. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 56-67. doi: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.2-04>
8. Chygryn, O., Bilan, Y., & Kwilinski, A. (2020). Stakeholders of Green Competitiveness: Innovative Approaches for Creating Communicative System. *Marketing and Management of Innovations*, 3, 358-370. doi: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.3-26>.
9. Holotová, M., Nagyová, L., & Holota, T. (2020). The impact of environmental responsibility on changing consumer behaviour – sustainable market in Slovakia. *Economics and Sociology*, 13 (3), 84-96. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2020/13-3/6>.
10. Sokil, O., Zvezdov, D., Zhuk, V., Kucherikova, S., & Sakhno, L. (2020). Social and environmental costs: the impact of accounting and analytical support on enterprises' sustainable development in Germany and Ukraine. *Economic Annals-XXI*, 181 (1-2), 124-136. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V181-11>.
11. Pakurár, M., Khan, M. A., Benedek, A., & Oláh, J. (2020). The impact of green practices, cooperation and innovation on the performance of supply chains using statistical method of meta-analysis. *Journal of International Studies*, 13 (3), 111-128. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2020/13-3/8>.
12. Schusser, S., & Bostedt, G. (2019). Green behavioral (in) consistencies: are pro-environmental behaviors in different domains substitutes or complements? *Environmental Economics*, 10 (1), 23-47. doi: [https://doi.org/10.21511/ee.10\(1\).2019.03](https://doi.org/10.21511/ee.10(1).2019.03).
13. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, B. E. (1989). *Blueprint for a green economy*. London: Earthscan.
14. Vukovic, N. A. (2018). Green economy: definition and main directions of development. *Bulletin of Ural Federal University. Series Economics and Management*, 17, № 1, 128-145. doi: <https://doi.org/10.15826/vestnik.2018.17.1.006>. (in Russian)
15. UNEP. (2011). *Towards a "green" economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. (in Russian)
16. Danish Organisation for Renewable Energy. (n.d.). Retrieved from <https://wiser.directory/organization/danish-organisation-for-renewable-energy-ove/>.
17. Garlytska, D. A. (2017). Green economy construction as the main component of European integration of Ukraine. *Economic Analysis*, 27, № 2, 15-19. doi: <https://doi.org/10.35774/econa2017.02.015>. (in Ukrainian)
18. Kucherov, A. V., & Shibileva, O. V. (2014). The Concept of a "green" economy: key issues and prospects of development. *Young Scientist*, 4, 561-563. (in Russian)
19. Paton, B. E. (Ed.). (2012). *The national paradigm of sustainable development of Ukraine*. Kiev. (in Ukrainian)
20. Boiarchuk, A. I., & Chabanov, D. V. (2019). Conceptual principles of management of "green" business taking into account experience of international financial management. *Economic innovations*, 21, 3(72), 18-25. doi: [https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3\(72\).18-25](https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3(72).18-25). (in Ukrainian)
21. Prushkovskaya, E. V., & Shevchenko, Y. A. (2013). Development of "Green Economy": National Aspect. *Business Inform*, 3, 186-191. (in Ukrainian)
22. EPI. (n.d.). Retrieved from <https://epi.yale.edu/>.
23. Gerasimchik, N. V., & Panchik, M. N. (2018). Principal-agent relationships in public-private partnerships. *Topical issues of economic science in the XXI century*. Gomel, 27-30. (in Russian)
24. Georgeson, L., & Maslin, M. (2019). Estimating the scale of the US green economy within the global context. *Palgrave Communications*, 5:121. doi: <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0329-3>.
25. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (in Ukrainian)
26. Makarenko, S. M., Oliinyk, N. M., & Sharapa, I. V. (2011). Production of ecologically clean products as basis of optimum strategy determination of regional business entity development. *Economic innovations*, 44, 156-160. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 30.11.2020 р.

Стаття прийнята 21.12.2020 р.